

SU ŽALGIRIU – UŽ LIETUVĄ!

ŽALGIRIS

Europa seniai galėjo mokytis iš Lietuvos

Šiandien, Jono Basanavičiaus gimimo dienos išvakarėse, valstybinė jo vardo premija bus teikiama etnomuzikologei, Lietuvių etninės kultūros draugijos pirmininkei, Muzikos ir teatro akademijos docentei Daliai URBANAČIENEI. Už reikšmingą visuomeninę veiklą etninės kultūros srityje, tradicinių šokių tyrinėjimą, puoselėjimą ir sklaidą.

- J. Basanavičiaus premijos prestižas dar 2003 metais kėlė nerimą šviesaus atminimo Marcelijui Martinaičiui: jau tada ji buvo sumenkusi kone iki Kultūros ministerijos lygmens, teikiama nebe prezidentūroje ir nebe Vasario 16-ąją. Jūsų vadovaujama Etninės kultūros globos taryba prieš porą metų buvo pateikusi Vyriausybei nacionalinės J. Basanavičiaus premijos projektą. Kodėl viskas po senovei?

- Iš tikrųjų mums pusiau pavyko: Kultūros ministerija sutiko, kad reikia keisti premijos statusą, ir saipaip parengė nuostatus, atmesdama mūsų siūlymus sudaryti atskirą J. Basanavičiaus premijos ekspertų komisiją bei premijos įteikimo data nustatyti Vasario 16-ąją. Data užkliuvo tuo, kad tądien mirė J. Basanavičius, o kad tądien jis vadovavo Lietuvos tarybos posėdžiui, priėmusiam sprendimą dėl Nepriklausomybės, pasirodė mažiau svarbu. Kiek žinau, Seime jau užregistruotas Etninės kultūros valstybinės globos pagrindų įstatymo pataisų projektas, kur valstybinė J. Basanavičiaus premija įvardijama kaip nacionalinė.

- Jums nekyla abejonių, ar šiandien žmonėms, esantiems tiek valdžioje, tiek po valdžia, pakankamai aišku, kas Lietuvai yra J. Basanavičius?

- Be abejo, ypač pastaruoju metu, kai girdžiu sakant, kad J. Basanavičius buvo toks truputėlį keistuolis, kuris nevertas tokio garbinimo. Kokio garbinimo - juk sostinėje iki šiol jam nėra paminklo! Kartais man susidaro įspūdis, jog kokiam Zapai pastatyti paminklą daug lengviau ir be didelių diskusijų visuomenėje negu vienai svarbiausių asmenybių, prikėlusių Lietuvą.

- Jeigu iki šiol J. Basanavičius neretai įvardijamas pirmiausia kaip tautosakininkas, matyt, verta paaiškinti, kad ir etninė kultūra - ne tik koncertas „Duo-kim garo“ per televiziją...

- Mes visi gyvename etninės kultūros lauke, o ryškiausios jo formos yra kalendoriniai ir bendravimo papročiai, tradicinis menas, maistas, drabužiai, kultūrinis kraštovaizdis ir pan. Ji kaip buvo, taip ir iki šiol yra kertinis tautinės savimonės dėmuo, perduodamas iš kartos iš kartą. Etnokultūrinis ugdymas tarsi išskiria Lietuvą iš kitų šalių, nes ji yra paskelbusi siekį išugdyti brandžią tautinės savimonės asmenybę ir deklara-

Užrašė: S. S. S. S. S.

vusi jį įvairiuose teisės aktuose, netgi saugumo įstatyme, nekalbant apie atskirą Etninės kultūros valstybinės globos pagrindų įstatymą. Tačiau tai daugiau deklaracija. Šit Švietimo ministerija yra patvirtinusi bendrąsias etninės kultūros ugdymo programas, tačiau tikrovėje jos nuvertintos iki žemiausio lygio, pagal dabartinius bendruosius ugdymo planus mokyklos gali jas integruoti į mokyimo programą, gali ir neintegruoti, nes tai rasi nebūtina.

- Vadinasi, etninės kultūros valstybinės globos pagrindų įstatymas nevykdomas?

- Taip, tai reiškia, kad praktiškai nesilaikoma teisės aktų. Prieš porą savaitių Biržuose dalyvavau viename seminare, kuriame kalbėjau apie etnokultūrinį ugdymą, na, ir paaiškėjo, kad pedagogai nieko negirdėję apie tokias programas, kurios ministro įsakymu privalo pasiekti kiekvieną Lietuvos mokyklą. Ar ministerija jų nepaskleidžia, ar švietimo skyrius ignoruoja, ar direktorius į stalčių padeda? Tačiau ir tose mokyklose, kurioms žinoma ši programa, - uždaras ratas: vadovai sako negalintys įtvirtinti etninės kultūros disciplinos, nes trūksta mokytojų - šios srities specialistų, o jie nerengiami aukštosiose mokyklose, nes mokyklų

tvarkaraštyje nėra tokios disciplinos. Mūsų siūlymas rengti dviejų specialybių mokytojus (pvz., geografija ir etninė kultūra ir t.t.) nebuvo išgirstas.

► Valstybė - tai Tėvynė, negalim jos leisti išdraskyt, išparceliuot...

- Turbūt tai ne vienintelė aplinkybė, kuri silpnina tautinį imunitetą?

- Tai nelemta savinieka, ji labiausiai silpnina, ko gero. Gal dabar daugiau atsirado dėmesio etninei kultūrai, bet buvo laikas, kai buvo vos ne tyčiojamosi iš jos apraiškų, sakysim, reklamoje, kai tarmės buvo pateikiamos kaip netašyto kaimiečio įvaizdžio dalis. 2013 metais įsiūlėm Tarmių metus vildamiesi, kad tarmės galų gale bus suvoktos kaip kultūros vertybė, ir manau, kad mums pavyko siek tiek kilstelėti jų prestižą. Paskui inicijavome Etnografinių regionų metus, nes regionai pradėjo niveliuotis ir dėl administracinio suskirstymo (kai kurios apskritys apima kelis regionus, pvz., Kauno - visus keturis iš penkių), kai senosiose Europos šalyse administraci-

nio suskirstymo pagrindas yra kultūriškai istoriškai susiformavę regionai su savo sostinėmis. Tai padeda išsaugoti savitumą, kurį sumaniai pateikiant per turizmo srautus galima tikėtis net ekonominės naudos.

Dar etninę kultūrą menkina kičas. Tyrinėdama tradicinius šokius pastebėjau, kad viena yra profesionalių menininkų sukurtas autorinis „liaudies“ šokis, ir visai kitoks šokis, kuris vyravo kaimo seklyčiose. Menininkų kūryba, žinoma, gerai, bet nuo autentikos ji dažnai gana toli. Atsimenu, kai folkloro koncerte dėdė Juozas (Averka) iš Marcinkonių sakė: „Negaliu žiūrėt, vaikeliai, jie gi nejaučia tos dainos, žodžius beria kaip žirnius, mes ne taip dainuodavom, mes eidavom į mišką ir mūsų širdis dainavo.“ Tiesą sakant, matau ir labai gražių sceninių pavyzdžių, bet būtent tas sceniškumas ir atima gyvybę iš folkloro. Užtat kartais negali žmonių ir kaltinti, kai sako nemėgstantys tradicinių šokių ar dainų. Jiems, ko gero, kaimas - vien kaimo turizmo sodyba, jie nebeturi tokių vasarų, kaip turėjome mes, ten augdami...

- Kokios buvo jūsų vasaros?

- Nuo mažens važiuodavau pas tetą į Šakališkių kaimą netoli Igliaukos. Kaimą atsimenu dar be elektros, su žibaline viršum stalo, po ją kabinom iš vieno dubens bulvių košę, po to kortom lošdavom po ta lempa (kartu - ir suaugę, ir vaikai), sueidavo kaimynai ir taip dainuodavo, kad įsijungus Antanui Gustaičiui būtų gesusios žvakės (jis tokį stiprų balsą turėjo). Prisiminimų daug: kaip lėkdavom laukais rogėmis per Užgavėnes, kaip su tėvu šokdavome valsus ir polkutes... Man visad buvo smalsu, kaip žmonės gyveno, kol manęs nebuvo, kokie buvo jų papročiai...

- Buvot taip auklėjama?

- Tiesiog visame tame buvau. Man niekas nesakė, kad turiu tuo domėtis, mane kaimas traukė, nes ten buvo be galo daug kūrybiškumo. Kadaiše žmonės vietoj susėdę spektaklį galėjo sugalvot, taigi mūsų klijimo vakarai tokie buvo. Kiek kaime mačiau energijos, kiek šviesos ir pasaulio pajautimo. Koks gyvas sveikas žmonių tarpusavio bendravimas su „pašpilkavimu“ ir garsiu pakalbėjimu... Esu tikra, jog prigimtinių dalykų kaip savo gyvenimo dalies pajautimas ir traukia prie etninės kultūros. Nuo mažens daug skaičiau, daug mokiausi ir mokausi, daug ieškau, paskui pradėjau tyrinėti tautinius šokius... Jei ką nors pavyksta rasti, apie ką lig tol nieko niekas nerašė, nekalbėjo, norisi pasidalyti su kitais. Sakysim, rengdama mokslinį darbą apie choreografijos temą atradau ir vestuvių, ir net laidotuvių šokius; jie, pasirodo, ne taip seniai, prieš Antrąjį pasaulinį karą, gyvavo Biržų krašte... Iš pradžių galvoji, kad tai neįmanoma, bet kai netyčia išlenda tos žinios, kai sumeti, jog apie eiginis šokis yra baltų senosios pasaulėžiūros atspindys, norisi šias žinias persakyti ir kitiems. Dalijantis prasmingiau gyventi.

- Šeimos nuvertinimo vajas galėtų paveikti tautinę savimonę?

- Būdama Etninės kultūros globos tarybos pirmininke priešinausi peršamai Stambulo konvencijai, kurios nuostata prieš smurtą šeimoje skamba labai gražiai, o iš tikro yra tik genderizmo stūmimas, naikinant tradicines pažiūras į moterį ir vyrą. O mūsų tradicijoje būtent buvo išaukštinamos gražiausios vyro ir moters ypatybės, šeimos pasaulis lyginamas beveik su kosmosu (motina saulelė, tėvas - mėnuo ir t.t.). Sakyčiau, Europa seniai galėjo mokytis iš Lietuvos, nes kai viduramžiais daugelyje Europos šalių moterys buvo nevertinamos, mūsų Statutas (pirmieji statutai rėmėsi paprotine teise) už moters nužudymą numatė dvigubai didesnes bausmes negu už vyro nužudymą, moteris, pavyzdžiui, netgi galėjo turėti savo turtą, net galėjo išeiti iš vyro su savo turtu, jai tai buvo leidžiama.

- Ar lietuvių imunitetas yra pakankamas, kad atsisipirtų prieš svetimą kultūrą?

- Sunku pasakyti. Mes juk matome, kaip lietuviškus pavadinimus išstumia svetimžodžiai, kaip lengvai dalis jaunimo persiima Vakarų civilizacijos atmatomis. 2002, 2004 metais Etninės kultūros globos tarybos organizuotos apklausos parodė, kad mokyklose, kur yra etnokultūrinis ugdymas, vaikai auga patriotiškesni, jie nenori išvykti iš Lietuvos, didžiuojasi esą lietuviai, skirtingai negu ten, kur tokio ugdymo nėra. Savo šaknis pažindamas, suvokdamas, kas yra savita, kas yra galbūt bendra su kitais, pradedi gerbti ir kitus už tai, kad jie turi ir savitų dalykų, ir kai ką bendra su mumis. Paprastai tie, kurie gilinasi į etninę kultūrą, ir yra didžiausi mylėtojai įvairių tautų kultūrų.

Etninė kultūra žmogui pasufleuroja, kaip reikia gyventi, nurodo jam orientyrus, o šiandien pastebiu, kaip smarkiai yra bukinamas žmogus. Sakysim, televizijos laidos kartais būna tokios pigios. Daugiau reikėtų kalbėti apie gilesnius, egzistencinius dalykus, kokia gyvenimo prasmė...

- Kokia valstybės prasmė...

- Ir kokia valstybės prasmė.

- Labai gražiai kažkada įvardijot.

- Nebeprisimenu, bet esmė ta, kad valstybė - tai Tėvynė, vienintelė vieta, kurią mes turim, juo labiau mums reikia ją saugoti, negalim jos leisti išdraskyt, išparceliuot... O ką aš tada sakiau?

- Kad valstybės tikslas - rūpintis lietuvių tautos likimu.

- Būtent. Būtent valstybė turi užtikrinti lietuviams, kad jie išliktų ir jaustų bendrystę per valstybę kaip tauta. Kad tautos suvoktą išsaugotų.

NACIONALINIŲ VERTYBIŲ RINKIMAI 2015

2015 metų NACIONALINĖS VERTYBĖS pristatomos penktadieniais „Žalgirio“ nacionalinio pasipriešinimo judėjimo priede su „Respublika“. Rašykite ir Jūs! NACIONALINIŲ VERTYBIŲ RINKIMAI 2015, A.Smetonos g. 2, Vilnius LT-01115, arba el.paštu redaktorius@respublika.net. Tel. (8-5) 212-35-25

RĖMĖJAI:

LIETUVOS POLICIJA

DRAUGAI:

Knygnešys, kunigas - Jonas Karbauskas

Vienas iš aktyviausių kunigų Aukštaitijos krašte buvo Jonas Karbauskas. Jis išsiskyrė labai aktyvia visuomenine veikla ir buvo vienas iš lietuviško verslo organizatorių Panevėžio mieste.

Būsimas kunigas J.Karbauskas gimė 1866 metų lapkričio 28 dieną (senuoju stiliumi) Pakruojo parapijos Prasčiūnų kaime ir buvo krikštytas miestelio bažnyčioje. 1878-1883 metais mokėsi Šiaulių gimnazijoje, o ją baigęs 1884-1889 metais - Žemaičių kunigų seminarijoje Kaune. Mokydamasis kunigų seminarijoje priklausė slapta klierikų Lietuvos mylėtojų draugijai.

Kunigu išventintas 1889 m. rugšėjo 10 dieną. Vikaravo Šiauliuose (1890-1896), Pašvitinyje (1896-1897), Truskavoje (1897-1899), dirbo kuratu Vadaktuose (1899-1903), Kupreliškyje (1903-1907), Dambavoje (1907-1913), Viešvėnuose (1913-1917). Su kunigu P.Urbonavičiumi 1890 metais išleido knygą „Evangelijos ant nedėldienių ir visų švenčių ištisų metų“. Ta knyga pakartotinai išleista 1900 ir 1904 metais. Dalyvavo Didžiajame Vilniaus Seime 1905 metais. Šis Seimas iškėlė reikalavimą dėl Lietuvos autonomijos carinės Rusijos imperijos sudėtyje. J.Karbauskas buvo vienas iš aktyvių to Seimo organizatorių ir dalyvių.

Dambavoje įsteigė parapiją. Čia jo veikla buvo ypač aktyvi. Po 1863-1864 metų sukilimo Dambavos bažnyčia ilgam laikui buvo uždaryta. Reikėjo įdėti daug pastangų organizuojant bendruomenę. J.Karbauskas įkūrė zakristiją, pastatė kleboniją, užveisė didelį sodą ir sutvarkė miestelio kapines.

J.Karbauskas pasireiškė kaip puikus kultūros propaguotojas. Jo iniciatyva buvo įsteigtas mėgėjų teatras. Miestelio gyventojai aktyviai įsitraukė į kultūrinę veiklą. Iki to laiko šis miestelis priklausė mažai aktyviems ir pastebimiems Lietuvos miesteliams. 1908 metais mėgėjų ratelis suvaidino pirmą lietuvišką spektaklį „Šventa Agnietė“. Ypač žinomas buvo Dambavos žemės ūkio ratelis, vienijęs apie šimtą narių. Jo sekretorius buvo kunigas J.Karbauskas.

J.Karbausko dėka buvo diegiamos pažangios technologijos žemės ūkyje. Jo paskatintas Dambavos dvarininkas M.Baženskis įsteigė pradžios mokyklą. J.Karbausko iniciatyva Dambavoje susikūrė blaivybės draugija. XX amžiaus pradžioje Lietuvoje buvo populiarios blaivybės idėjos.

J.Karbausko iniciatyva Žarėnuose prasidėjus Pirmajam pasauliniam karui sudarytas komitetas karių šeimoms šelpti. 1917 metais jis buvo paskirtas Tvėrų parapijos klebonu ir dirbo 1917-1921 metais. 1921 metais buvo paskirtas 8-ojo pėstininkų pulko kapelionu. Tas pulkas iki 1922 metų buvo dislokuotas Panevėžyje. Jam išsikėlus J.Karbauskas liko kunigauti Panevėžyje, 1922-1929 metais dirbo Panevėžio kalėjimo kapelionu. 1927 metais tapo Panevėžio amatų mokyklos kapelionu. Kapelionu išdirbo iki mirties.

1922 metais J.Karbauskas Panevėžyje kartu su K.Motieka įkūrė lietuvių ekonominę draugiją „Birža“, kuri skatino lietuvišką verslą. Tuo metu Panevėžyje vyravo žydų verslas, kiek aktyves-

nis buvo lenkų verslas. Lietuvių pozicijos versle buvo labai silpnos. Lietuva dar neturėjo savo valiutos. Iš „Biržos“ draugijos vėliau išaugo rimta Panevėžio verslininkų draugija.

1925 metų spalio 4 dieną Panevėžyje buvo įsteigta kultūrinė „Dainos“ draugija. Jos vienas steigėjų buvo kunigas J.Karbauskas. Jis buvo išrinktas į draugijos valdybą. Ši draugija tapo didžiausia kultūros propaguotoja Panevėžio mieste.

J.Karbauskas įkūrė Panevėžio šaulių liaudies teatrą. Šaulių organizacijos veikla buvo ypač aktyvi Panevėžio mieste.

J.Karbauskas kartu su Gabriele Petkevičaitė-Bite Panevėžyje įsteigė Kalinių globos draugiją ir buvo jos pirmininku iki mirties.

Ten, kur kunigavo, J.Karbauskas steigdavo slaptas lietuviškas mokyklas. Buvo aktyvus knygnešys.

Aktyviai bendradarbiavo katalikiškoje spaudoje. Buvo „Lietuvos mylėtojų“ draugijos pirmininkas. Į spaudą rašė Maišinio, Maišiškio, Karboriaus ir kitais slapyvardžiais. Bendradarbiavo su laikraščiais „Lietuvos apžvalga“, „Nedėldienio skaitymai“, „Žemaičių apžvalga“, „Tėvynės sargas“ ir kitais katalikiškais leidiniais.

Mirė 1929 metų rugpjūčio 23 dieną. Palaidotas senosiose Panevėžio kapinėse. 1938 metų rugpjūčio 28 dieną ant jo kapo pašventintas paminklas, kuriam lėšas skyrė žinomas mecenatas Juozas Masiulis. Paminklą pašventino kunigas Alfonsas Sušinskas.

Elena MARKUCKYTĖ,
Donatas PILKAUSKAS

Panevėžio kraštotyros muziejaus rinkinių nuotr.

▶ Ten, kur kunigavo, Jonas Karbauskas steigdavo slaptas lietuviškas mokyklas. Buvo aktyvus knygnešys

Koncertą remia

LAPKRIČIO 20 d., penktadienį, 19 val.
Šv. Kotrynos bažnyčioje

BEETHOVENO EFEKTAS

Solistas DARIUS MAŽINTAS (fortepijonas)

Vilniaus miesto savivaldybės

ŠV. KRISTOFORO KAMERINIS ORKESTRAS

(meno vadovas ir dirigentas Donatas Katkus)

Dirigentas MODESTAS BARKAUSKAS

Bilietus galima įsigyti visose BILIETAI.LT kasose, prieš valandą koncerto vietoje, užsisakyti tinklalapyje www.bilietai.lt, rezervuoti telefonu 1588 (0,58 Eur/min). Bilietai: 7-15 EUR

www.kristoforas.lt

Maltiečių
sriuba

MALTIECIAI
LIETUVA

Jubiliejinis Gala koncertas lapkričio 22 dieną 18:50 val. per

Aukoti paprasta:

1418-2,9 Eur

1417-1,45 Eur